

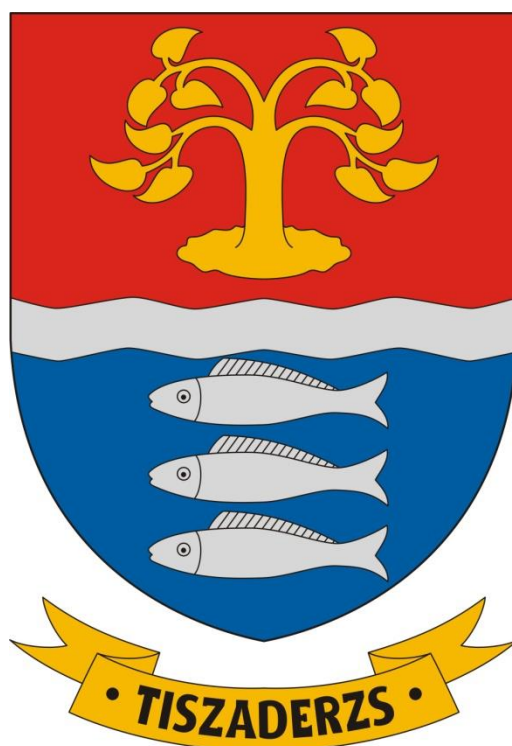
TISZADERZS

TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYVE
2018.

TISZADERZS KÖZSÉG TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYVE
2018.

KÉSZÍTTETTE: TISZADERZS KÖZSÉG ÖNKORMÁNYZATA

ELFOGADTA: TISZADERZS KÖZSÉG KÉPVISELŐ-TESTÜLETE 77/2018. (V. 24.) HATÁROZATÁVAL

TARTALOMJEGYZÉK

1. Bevezetés	5-6. oldal
2. Tiszaderzs rövid bemutatása	7-14. oldal
3. Örökségünk	15-45. oldal
Emlékművek	16-20. oldal
Műemlékek	21-23. oldal
Helyi védelemre javasolt épületek	24-32. oldal
Intézmények	33-36. oldal
Egyéb helyi értékek	37-45. oldal
4. Eltérő karakterű településrészek	46-49. oldal
5. Építészeti megoldások	50-75. oldal
Ajánlások	50-58. oldal
Tornácok	59-60. oldal
Homlokzatképzés	61-62. oldal
Részletek	63-67. oldal
Színek	68. oldal
Ablakok, ajtók	69-71. oldal
Kerítések	72-74. oldal
Zöldfelületek	75. oldal
6. Jó példák	76-78. oldal
7. Utcák, terek	79-81. oldal
8. Hirdetési felületek	82. oldal
Impresszum	84. oldal

Az építészet egyik főrendeltetése az arányosság és a harmónia.

Az arány az abszolút méretektől független. Az arány az életből adódik, mert mindennek egyik meghatározó jellemzője.

Az arányosság az építészeti esztétika legfőbb erénye. Ugyanolyan szabályok határozzák meg egy épület jó vagy rossz arányát, mint minden arányossági kérdést az életben. Arányos alakúnak olyan embereket tekintünk, akiknek testrészei harmonikusan viszonyulnak a teljes magasságukhoz.

A harmónia. Harmonikusnak azokat az épületeket tekinthetjük, amelyek esetében, például: nem állapítható meg az egész felülethez képest, hogy az ablakok túl nagyok vagy túl kicsik. Az épület tömegének arányát mindig az emberhez viszonyítjuk. Az ember az építészeti arányképzés alapja. Az emberi test arányai minden építészeti létesítményre rávetülnek, legyen az templom vagy egy családi ház.

... az arányosság minden műben a tagok mértékegységének és az egésznek egymáshoz mérése, amelyből a szimmetriák rendje jön létre. Mert hiszen szimmetria és arányosság híján egyetlen templomot sem lehet ésszerűen tervezni, csak ha pontosan olyan arányos, akár a jó testalkatú ember tagjainak szabatos rendje. Marcus Pollio Vitruvius római építész (i.e. 80 - i.e. 15).

Csak a szépség tetszik, a szépségben pedig az alak, az alakban az arányok, az arányokban pedig a számok. Szt. Ágoston

Amikor felépítünk egy házat, azzal nem csak saját környezetünket formáljuk, hanem a településképet, utcaképet is, de hatással leszünk a szomszédok életviszonyaira is, éppen ezért lehet meghatározott keretek között építeni. Ezért van szükség helyi építési szabályzatokra, melyet 1998 óta minden településnek jól felfogott érdeke volt elkészíteni.

Az elmúlt években mind a településrendezési tervek készítésének, mind az egyes építési tevékenységek szabályozásának területén egy újfajta személelmód váltás következett be, az építési engedélyezési kivitelezési folyamat egyszerűsödött, korszerűsödött.

A Településképi Arculati Kézikönyv elkészítése egy széleskörű egyeztetési folyamat eredménye.

Kérjük az olvasót, hogy a kézikönyvet olyan nyitott szellemiséggel olvassa, ahogyan az készült, annak tudatában, hogy ez nem egy befejezett mű, hanem folyamatosan megújítható, bővíthető dokumentum.

A kézikönyv segítség kíván lenni: a település bemutatásával, az értékek megismertetésével és az útmutató résszel tárja fel az épített környezet szépségeit.

Bevezeti az olvasót az építészeti értékek tárházába, hogy olyan házat tudjon építeni, ami valódi büszkeséggel töltheti el, és a település képéhez illeszkedik, azt ízléssel viszi tovább.

Az ajánlások nem tekinthetők kötelező jellegűnek, a céljuk nem a tervezési szabadság megkurtítása, uniformizálása, hanem éppen a valós értékek megismertetése, a sokféle izgalmas lehetőség feltárása. Az unalomig másolt, giccses, sokszor import klónok helyett a település karakteréhez illeszkedő választási lehetőségek bemutatása, a nem diktált, hanem valódi szabadság megismertetése.

A kézikönyv nem egy merev, lezárt egész, hanem nyílt, folyamatos hozzászólást és változtatást lehetővé tevő kezdeményezés kíván lenni, ahogy a település története sem befejezett, hanem folyamatosan továbbíródik. Ezért, ha újabb szép ház születik, az bekerülhet, sőt be is kell, hogy kerüljön a könyvbe, hogy ez által büszke lehessen rá építtetője, tervezője, kivitelezője és a település egyaránt.

Egy ház elválaszthatatlan kapcsolatban van környezetével, szomszédjaival, településével. Valódi gyümölcse pedig csak annak a kapcsolatnak van, ahol a felek egymást megismerik, szeretik és békében élnek egymással.

TISZADERZS RÖVID BEMUTATÁSA

2

Jász-Nagykun-Szolnok megyében, Tiszafüredtől délnyugatra, Abádszalóktól északkeletre, a Tisza mellett fekvő település.

Tiszaderzs település az Alföldön, a Közép-Tiszavidéken, a Nagy-kunság északnyugati részén, a Tisza-tó közelében helyezkedik el.

Területét már a XIII-XVI. században a Szalók és a Tomaj nemzetségek birtokolták.

A 150 éves török uralom alatt - a szolnoki vár eleste után - a falu fennhatóság alá került. A hányattatott sorsú település már a török hódoltság, majd a tatárdúlások alatt teljesen elnéptelenedett. A környéken folyó Rákóczi-szabadságharc idején a lakosok elmenekültek, csak 1712 -ben népesedett be újra a település.

1745. évben Mária Terézia Borbély Mihálynak adományozta Tiszaderzset. Ezzel zárult le a település addigi bonyolult és zavaros birtokviszonya.

Tiszaderzs határában húzódik a Cserőközi-holtág, melynek gazdag állat és növényvilága páratlan élményt nyújt a természet szépségeire fogékony látogatóknak.

Légifotó. Forrás: Google

Első írásos említése 1332/34-ből Ders, majd 1571-ben Derzsi, 1910-től pedig a mai formája Tiszaderzs.

Kettős összetétel, az előtag a folyó mellékére utal, pusztai személynévből keletkezett helynevről, amely már magyar névadási szokást jelez. Eredetileg a név valószínűleg szláv személynév.

Sem belterületén, sem határában régészeti tervásatás nem folyt. Szórványtelepek kis számban vannak, Árpád kori lelőhelyéről tudunk.

Egykor kertés, majd halmaztelepülés tanyavilág nélkül. A határában uradalmi tanyák voltak.

Társadalmában jelentős volt a cseléd, majd zsellérréteg aránya. A birtokosok helyben elegendő munkát tudtak biztosítani a szegényebbeknek, s így a község lakói máshol történő munkavállalásra nem kényszerültek. Az uradalmi gazdálkodás mellett a kisparaszti gazdálkodás is jelentős volt, és speciális növénykultúrát a „derzsi krumplit” fejlesztette ki. Ezt váltotta fel a XX. században a kisgazdaságokban termesztett dohány.

A település életében több területváltozás ment végbe. Cserőköz falu elpusztulása után Derzs földesurai használták területét, 1871-ben pedig Derzshez csatolták. Területén kis népességszámú uradalmi majorok voltak. 1917-ben Újlőrincfalvát (a Tisza árteréből kitelepített Óhalász falut) is Tiszaderzshez csatolták, de ezt a Belügyminisztérium 1926-ban nem erősítette meg, noha Derzs saját részének tekintette. Ez a falu nem lett Derzs része, önálló településsé vált. Tomaj (Derzstomaj) pusztai 2393 holdas területe, 1926-ban 456 fő lakossal Tiszaderzs részévé vált, 1950-ben azonban ismét elcsatolták, és Tomajmonostora néven önálló település lett.

A falu népessége 1566-ban a tatárok betörésekor elmenekült. 1571-ben azonban már 20 család fizetett adót a töröknek. A visszaköltözőkkel újabbak is érkeztek. A „tizenöt éves háború” idején átmenetileg ismét elnéptelenedik, de túlélők valószínű lehettek, mert átmentették az 1594-ben készített Báthory-címeres kelyhet.

Több XVII. századi úrasztali terítő is bizonyítéka a folytonosságnak. A lelkészek névsorát 1646-tól folyamatosan ismerjük. Az 1720-as összeírásban nem szerepelnek a jellegzetes nevek, a lakosság tehát valószínűleg jelentősen kicserélődött a XVII. század folyamán, azonban a közösség és az egyház tárgyai megőrződtek, s a nem jellegzetes családok között valószínűleg megmaradt családok is találhatóak. Pesthy Frigyes szerint 1700-1704 között rablóhadjárat pusztította el a falut, temploma is ekkor vált rommá, majd az Esterházy püspök által Sarudról, Nánáról, Örsről kiköltözésre kényszerített lakosok költöztek ide.

1706-ban Rabutin feldúlja a falut, de népe csakhamar visszatér, megőrizve az egyházi kincseket is. Népessége 1785-ben némiképp apad a Bácskába költözőkkel.

1332-37-ben a pápai tizedjegyzék szerint Derzs 3 garast fizet. Ekkor a kistelepülések között tartjuk számon. Tégeléből épített román stílusú Mária-temploma a Domonkos renddel hozható kapcsolatba. A XIII-XIV. században a Szalók és Tomaj nemzetségek birtokolják. Valószínű e nemzetségek szállásterületéhez tartozott a falu korábban is. 1368 után a Kun és a Pásztói család, 1399-ben a Lossonczyak birtokolják, de birtoka lehetett itt a Derzsi nemzetségnek is.

Derzsy Ilona kezével 1580 körül a nagy birtokszerzőnek Székely Pálnak tulajdonába ment át a falu. Székely 1589-ben az egri vár hadnagya, 1591-ben a vármegye alispánja. Elhalálása idején övé volt Igar, Derzs, Szőlős és más környéki falu. Fia Ferenc 1616-ban Szoboszló városának, 1640-ben Balku Pálnak zálogosította. Az 1670-es években Székely Pál szendrői kapitány Derzset visszavette a zálogbirtokosoktól. Egyes birtokrészek a Petneházy és a Máriássy családok kezén voltak, de tőlük I. Lipót elkobozta.

A török kiűzését követő évtizedben, 1697 körül újranépesült, és községgé vált a falu, az addig itt lakott halászok földműves családokkal egészültek ki. A települést 1706-ban Rabutin hadai feldúlták, és kényszerítették népét menekülésre. 1711-12-ben újranépesül. Borbély Balázs vásárlás útján Tiszaderzsen is több részbirtokhoz jut 1728-ban. 1745-ben Mária Terézia az egész falut neki adományozza. Ettől kezdve Derzsen a Borbély család az egyedüli birtokos.

A falu földesurainak támogatásával zajlottak a XVIII-XIX. század jelentős építkezései, így 1795-96-ban a ma is álló református templom építése, 1801-ben a lelkészlak építése, 1803-ban pedig az iskola felépítése.

A közigazgatási, és egyházi intézmények mellett a XVIII-XIX. században a roffai Borbély család kúriát is épített, amely többszöri átépítés után nyerte el mai formáját. A településen ekkor élő nagybirtokos családok a XIX. század közepe táján két kúriát is építettek, melyek egymáshoz nagyon közel vannak, a Szilassy és a Lossonczy kúriát.

A község 1872 októberében nagyközséggé szerveződik, majd az 1846-ban létrejött Jász-Nagykun-Szolnok megye tiszai felső járásába tagolódott be. Községi bírója 1879-ben Józsa Mihály, jegyzője Simon Gyula volt.

Az első világháború idején 350 férfi lakost vittek ki a különféle hadszínterekre, s közülük 80 áldozatul esett a harcokban.

1926-ban a községi elöljárók, tisztségviselők száma 11 volt, közülük 1 bírót, 1 másodbíró, 4 tanácstagot, 1 közgyámot, valamint 2 jegyzőt találunk. A községi képviselőtestület 10 virilis, 10 választott és 8 póttag alkotta.

A községi tanács 1950-ben alakult meg, létszáma a megalakulást követő években 8 fő volt.

A Tiszaszőlős, Tiszaszentimre, Abádszalók községek közt elterülő Tiszaderzs község északi határa egyben a megye északi határa is. A Tisza folyó, mely nyugati határán van, a település fölött egy erős kanyart ír le, ezt a szabályozás alkalmával átvágták. E kanyar után az Eger patakot felvéve jelentékenyebb irányváltozás nélkül folyik egészen az abádszalóki kanyarig. Sík, alacsonyfekvésű területén nincs számba vehető magasságkülönbség.

Tiszaderzs Jász-Nagykun-Szolnok megyei északkeleti részén, a Tisza-tó partján fekszik. A legközelebbi város Tiszafüred: 15 km, a megyeszékhely Szolnok 71 km-re fekszik. A település közúton a 3216 jelű összekötő úton közelíthető meg. Abádszalók irányából és Tiszafüred városból fenti úton közelíthető meg.

A település közigazgatási területét vasútvonal nem érinti, a legközelebbi vasúti kapcsolat Abádszalók település Kál-Kápolna - Kisújszállás vasúti mellékvonal igénybevételével érhető el.

A település igazgatási területének szomszédjai:

Északon, Északnyugaton: a Tisza-tó és azon túl Újlőrincfalva (Heves megye)

Északkeleten, Keleten: Tiszaszőlős

Keleten, Délen: Tiszaszentimre

Délen, Nyugaton: Abádszalók

Településszerkezeti fejlődés

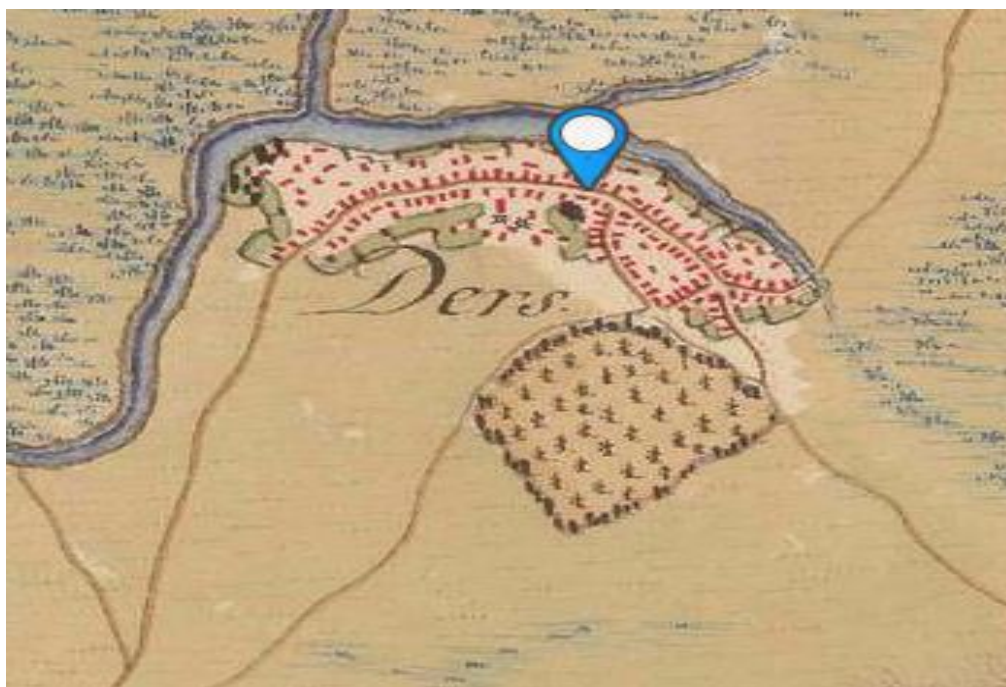
Egykor kertes, majd halmaztelepülés volt, tanyavilág nélkül. A település szerkezete ma is őrzi a valamikori utcavezetések, teresedések, kiszögellések jellegzetes jegyeit. A település belső részének besűrűsödése, szabálytalan telekalakzatai, térfalai védelemre érdemesek.

A határában uradalmi tanyák voltak. A faluban egyes és ikeroszlopos tornácos házak épültek, jellemzőek voltak az egy vagy két oszloppal, esetenként ikeroszloppal alátámasztott lopott tornácos házak. A fenyődeszkából kialakított tornácvégeket fűrészeléssel díszítették.

Légifotó. Forrás: Google

A katonai felmérések térképein jól nyomon követhető a település fejlődése. Míg az első térképen csak a házakat figyelhetjük meg, a második felmérésen már kialakultak az utcák, látszanak az utca vonalvezetése.

Tiszaderzs Első Katonai Felmérési térképe (1763-1787) (Forrás: mapire.eu)

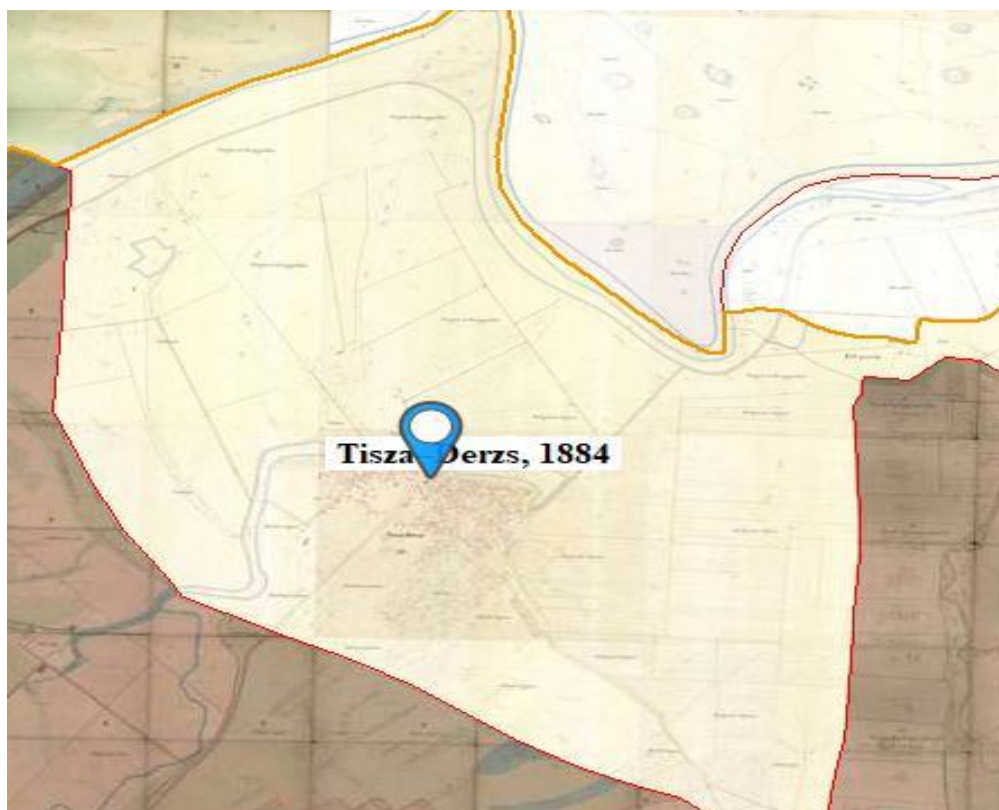
Tiszaderzs Második Katonai Felmérési térképe (1806-1869) (Forrás: mapire.eu)

Tiszaderzs Harmadik Katonai Felmérési térképe (1869-1887) (Forrás: mapire.eu)

Tiszaderzs Magyar Királyság térképe (1869-1887) (Forrás: mapire.eu)

Tiszaderzs Kataszteri térképe (Forrás: mapire.eu)

Tiszaderzs Katonai Felmérése (1941) (Forrás: mapire.eu)

I. és II. világháborús emlékmű

Miért is lett egy világháborús emlékműből "többfunkciós" emlékmű?

Nos, az eredeti mű a világháború emlékére készült el 1925-ben, amit a valószínű pénzhiány miatt csak 1937-ben állítottak fel. Ekkor még semmit nem lehetett tudni, hogy lesz egy második. Mivel a kis járszági földművelő falut nem dobta fel a pénz, de az emlékezésre való igény erős volt, ezért került fel az eredeti világháborús oszlopra a II. világháború hőseinek neve is.

Csendes kis parkban áll a tiszaderzsi emlékmű, három lépcső vezet hozzá. 3,5 méter magas műkö oszlopon egy bronz dombormű emlékezik meg a nagy háború tiszaderzsi áldozatairól. A dombormű lovas huszárokat ábrázol, akik kivont karddal csatába indulnak. A számtalan áldozat neve az obeliszk baloldalán és hátulján kapott helyet.

Az emlékmű eredetileg I. világháborús emlékmű volt, majd a jobb oldalán a 2. világháborúban elesett tiszaderzsi lakosok nevét is megörökítették. Az oszlop előlapján található még egy stilizált bronz virág, illetve a Himnusz első sora. A dombormű fölötti szöveg a világháborúra utal:

Hazáért 1914-18.

1937. július 4-én leplezték le a nagy Háborúban elesett katonák emlékművét Tiszaderzsen.

Emlékmű a 700 éves Tiszaderzs emlékére (1998)

1998. augusztus 1-én, település fennállásának 700 éves jubileuma alkalmából avatták fel Tiszaderzs címerét, mely az általános iskola előtti parkban elhelyezett kőtömbön található.

1848-as emléktábla az ÖNO falán

A Fő út 26. szám alatt álló - jelenleg Idősek Otthona - főhomlokzatán található a Centenárium emlékére emelt emléktábla.

1848-as honvédtábornok síremléke a régi temetőben

Millenniumi emléktábla

A Községi Ház és Könyvtár szervezésében kerül sor a millenniumi ünnepsorozat keretében 2000-ben felállított emléktábla koszorúzására minden évben augusztus 20-án.

A tábla a polgármesteri hivatal falán került elhelyezésre, a Fő u. 19. sz. alatt.

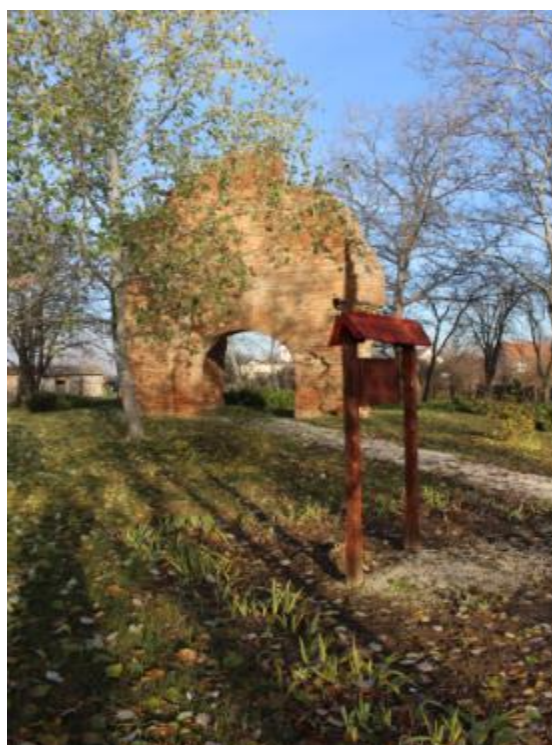
MŰEMLÉKEK

1. Domonkos-rendi templomrom

Tiszaderzs, Ady E. u. 1/A. sz. és 816 hrsz

A település régmúltját idézi az 1200-as évekhez kapcsolódó kert és a benne lévő román stílusú domonkos-rendi Mária-templomrom.

A homlokfal íves kapuja és az északi fal kis része őrzi az Árpád-kori téglapítézet emlékét. A templomnak épült téglapületet a feljegyzések szerint az 1706-os Rabutin-féle hadjárat idején égették fel.

2. Borbély-kastély

Tiszaderzs, Fő u. 80. sz. és 802/6 hrsz.

A Fő úton álló népies barokk kúriát Borbély Sámuel építette fel 1750 és 1756 között. A kúriát a 19. század első felében átalakíthatták. A 2. világháború után államosították az épületet, amely a helyi termelők szövetkezet gondozásába került át. 1952-ben az általános iskola kapott benne helyet, amely az épület átalakítását hozta. 1990-ben az iskola új épületbe költözött. Az önkormányzat egy magánszemély részére értékesítette az egykori kúriát, amely jelenleg lakatlan. A kúriához tartozó park és gyümölcsös kert területét felparcellázták és beépítették. A szabadon álló, földszintes, téglalap alaprajzú épület főhomlokzatán egykor tizenhárom oszlopos-mellvédes tornác futott végig, amely a bal oldali homlokzaton is folytatódott. A tornác két szakaszát később beépítették. Az eredeti ablakbeosztást is megváltoztatták az átépítések során. A homlokzat jobb szélén két kulcslyuk alakú, lőrésszerű motívum volt látható. A kúria belseje kétraktusos elrendezésű, a helyiségek boltozatosak. Eredetileg tizenegy szoba volt az épületben. A ház nagyobb része alatt pince húzódott. Az épület kontyvetős volt és cseréppel fedett.

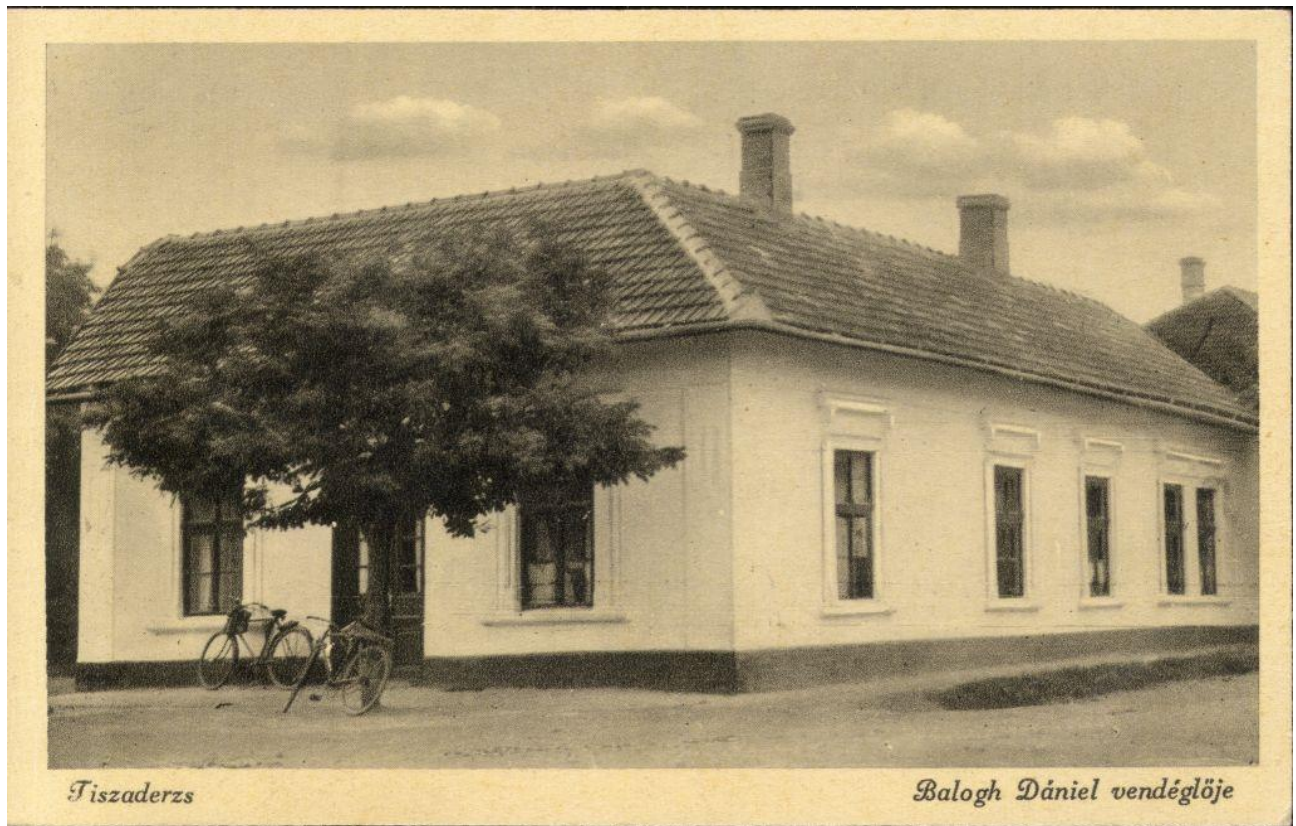
Itt még áll az épület:

Jelenleg így néz ki:

Régi képeslapok

HELYI VÉDELEMRE JAVASOLT ÉPÜLETEK

1. Református templom

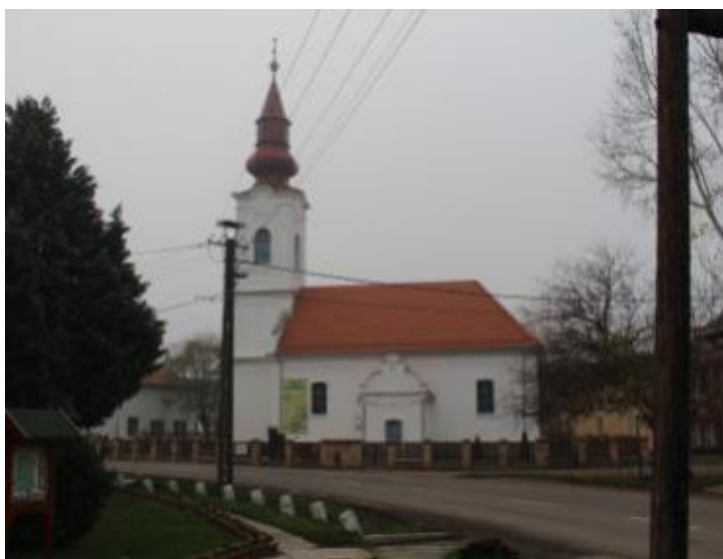
Tiszaderzs, Fő út 24, 1 hrsz.

A 18. század végén épült a református templom Tiszaderzsen. A Fő úton található épületet a Tiszatavi Templomok Útján projekt keretében újítták fel. A beruházás keretében újult meg a tető és a kerítés is.

1786-ban az első népszámláláskor Tiszaderzs lakosságának zömét a reformátusok adták. A kis református egyház sokat küzdött a szegénységgel. 1792-ben egy három és egy egymázsás harang állott az ottani haranglábon. 1795-96 évben megépítették a református templomot, majd 1801-ben a lelkészlakot. A templom tornyában két harang található. A nagyharang felirata: "Készítette református Egyházközség, a háborúba elvitt harang helyett." A harangokat 1906-ban a Soproni Harang és Tűzoltószergyár készítette.

A templom egyhajós, kőből épült.

Helyi védelme különösen indokolt (országos műemléki védelme szintén javasolt).

2. Polgári jellegű lakóház

Tiszaderzs, Széchenyi út 5 sz., 567 hrsz.

Egyszintes, szabadon állóan elhelyezkedő, cseréppel fedett, utcával párhuzamos gerincű, kontyolt nyeregtetős polgári jellegű épület. Ablakok fölötti szemöldök párkány és ablaknyílás egyenes. Jellegzetessége az ablakok fölött kiugró párkányszat, és a középrizalit, amelyet a tető középső részén kutyaólszerűen kiugró kis manzárd is hangsúlyoz.

3. Általános iskola épülete

Tiszaderzs, Fő út 20. sz., 2 hrsz.

A főtér jellegzetessége, a település egyik legpatinásabb épülete 1926-ban épült. Az épület utcai tömege utcával párhuzamos gerincű kontyolt nyeregtetős. Az ablaknyílások ívesek és egyenes tetejük fele-fele arányban, de szimmetrikusan. Jellegzetessége az íves, oszlopos motívumokkal díszített, oromzatos középrizalitos bejárat (középen padlás-bevilágító kör alakú ablakkal).

4. Idősek Klubja

Tiszaderzs, Fő út 26. sz., 84/1 hrsz.

Népies stílusjegyeket magán hordozó előkert nélküli épület. Egyszintes, utcára merőleges gerincű, nyeregtetős épület, udvar felől oszlopos tornáccal, egyszerű, osztott ablaknyílásokkal. Két homlokzata is közterülettel határos. Egykoron községházaként működött.

5. Polgári jellegű lakóház

Tiszaderzs, Fő út 50., 122 hrsz.

Egyszintes, utcával párhuzamos gerincű, cserépfedéses, kontyolt nyeregtetős épület, előkert nélküli, oldalhatáron álló beépítéssel, síktetejű ablaknyílásokkal. Helyi jellegzetességként itt is megjelenik az ablakok fölött kiugró párkányzat (nem közvetlenül az ablak fölött, hanem attól kicsit távolabb).

6. Népi lakóház

Tiszaderzs, Fő út 38. sz., 40 hrsz.

Cserépfedéses, utcára merőleges gerincű kontyolt nyeregtetős lakóépület, az oromfala fadeszka, síktetejű két kis ablakkal. Tornáca fa oszlopokkal lett alátámasztva.

7. Polgári jellegű lakóház

Tiszaderzs, Fő út 36. sz., 39 hrsz.

Utcával párhuzamos gerincű, manzárdtetős polgári jellegű épület, oldalhatáron álló beépítéssel. Jellegzetessége a síktetejű, nagyméretű díszített ablakok, és a középrizalit, mely fölött tetőtéri ablakkal íves kutyaól jellegű kiugró található. A kerítés és az épület összhangban van, kerítése is egyedi, szívmintás deszkakerítés. Az épület homlokzata futó növényzettel van beborítva.

8. Népi lakóház

Tiszaderzs, Szabadság u. 15. sz., 201 hrsz.

Cserépfedésű, utcára merőleges, kontyolt nyeregtetős épület, egyediségét a kettős ikeroszlopos tornác adja. Homlokzata két ablakszemes az utca felől.

9. Református parókia

Tiszaderzs, Béke tér 1. sz., 8/2 hrsz.

Szabadon álló, utcával párhuzamos gerincű épület. Jellegzetessége az ablakok fölötti kiugró párkányzat. Az épület oromzatán kisebb kör alakú díselemek láthatók. A kerítés fa és tégl kombinációja.

10. Népi lakóház

Tiszaderzs, Bezerédi u. 19. sz., 601 hrsz.

Egyszintes, cserépfedéses, utcára merőleges, kontyolt nyeregtetős népi lakóépület, ormfala fával borított. Tornáca fa oszlopokkal van alátámasztva. A homlokzaton kisebb díselemek láthatók. Síktetejű, osztott ablakokkal.

11. Polgári jellegű lakóház

Tiszaderzs, Fő út 127. sz., 265 hrsz.

Utcával párhuzamos gerincű, cserépfedésű, kontyolt nyeregtetős épület, ablakai zöld szegélyt kaptak. Jellegzetessége a díszített oromzatos középrizalit.

INTÉZMÉNYEINK

A település épített örökségéhez tartoznak azok a ma intézménynek helyt adó mives középületek, melyek a múlt században épültek.

Orvosi rendelő

Egészségház

Óvoda

Általános Iskola

Református paplak

Katolikus templom

Idősek Klubja

EGYÉB HELYI ÉRTÉKEK

D-REX Dínópark

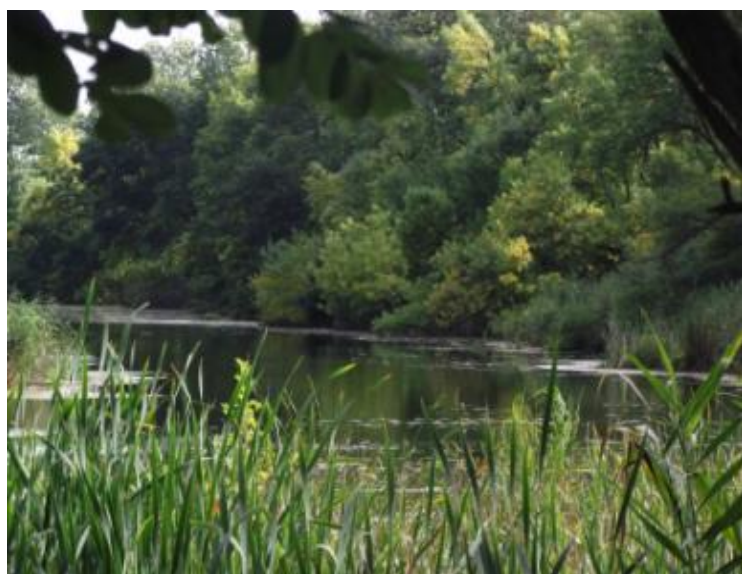
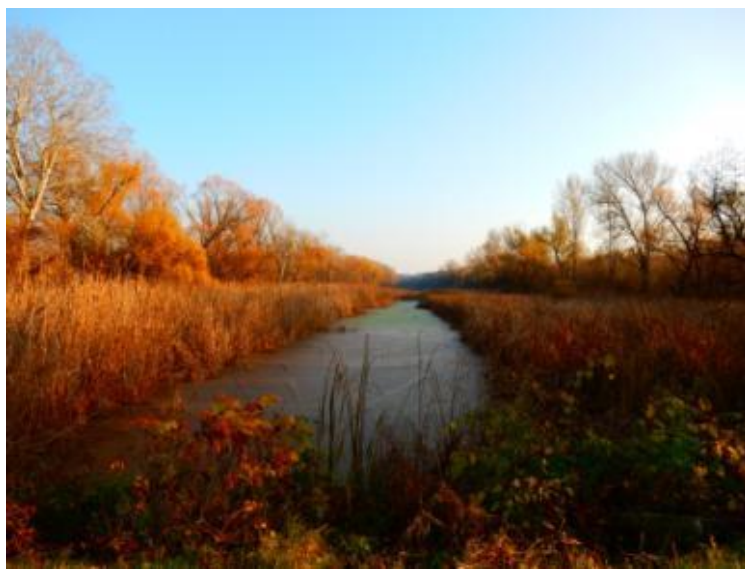
Üdülőterület (II. sz. belterület)

Élővilág a Tiszán

Külterület – Kikötő

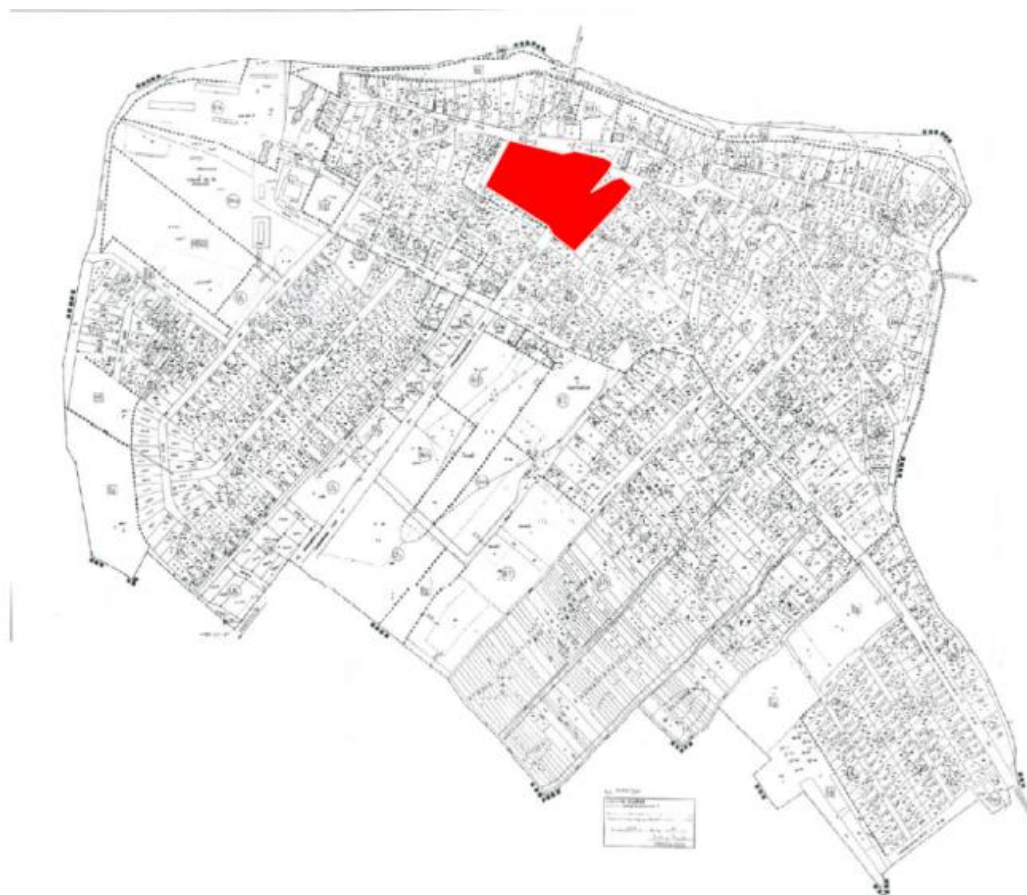

1. Településközpont

A település központja zömében felújított intézményépületekkel beépített. Megjelenik a földszint+tetőter magasság is, tömörszerű beépítéssel (szabadon álló). Ezen középületekre az utcával párhuzamos tető a jellemző.

TELEPÜLÉSKÖZPONT
KARAKTER

2. Lakó karakter

A település korábbi településmagjára, zömében földszintes házak a jellemzők, de vannak fsz.+tetőteres házak is. Több helyen van oldaltornác, vagy veranda, jellemző az utcára merőleges tetőgerinc, cserépfedés, de a kockaházak is megtalálhatóak. A házak előtt jellemzően előkert található, beépítésük oldalhatáron álló. Utcai homlokzaton általában 1 vagy 2 kis méretű ablak található.

Ez a karakter jelenik meg az üdülő területen is.

LAKÓ KARAKTER

AJÁNLÁSOK

I. karakter (településközpont)

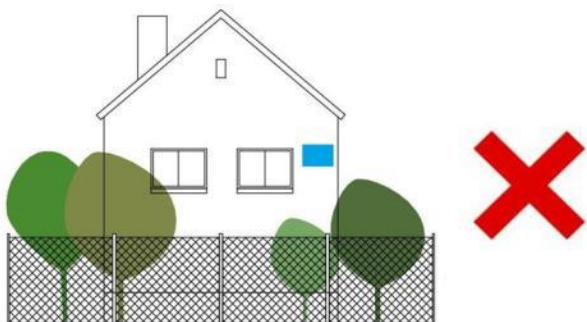

1 .Telepítés, színek

Jellemzően oldalhatáron álló beépítés alakult ki. Általában utcára merőleges épületeket építettek, azonban néhány kockaház is fellelhető a településen.

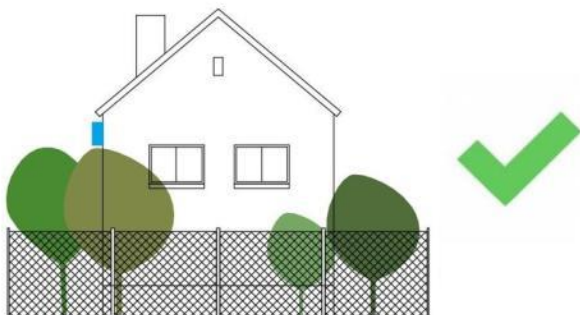
Anyaghasználat tekintetében jellemzően a vakolt, homlokzatfestett fal, vagy kőporozott fal, a természetes, natúr cserép a jellemző.

A kialakult területen az épületek színezésekor általánosan pasztellszínek alkalmazása javasolt. Kerüljük a harsány, élénk színeket mind a tető, mind a homlokzat tekintetében.

2. Gépészet

Lehetőleg ne a főhomlokzatra helyezzük el a gépészeti berendezéseket (pl. klíma kültéri egysége, antenna stb.), hanem olyan homlokzatra, amely kevésbé látszik az utcáról.

II. karakter (lakó)

1. Telepítés

Megállapítható, hogy jellemzően oldalhatáron álló beépítés alakult ki.

Általában utcára merőleges épületeket építettek, azonban néhány kockaház is fellelhető a településen.

Nem javasolt a zársorú vagy ikres beépítés, mert túlzottan zárttá válna az utcakép.

Az épületeket az utcavonalhoz és a telek alakjához igazítva kell elhelyezni.

Az oldalhatáron álló telepítés kedvez a telekhasználatnak, a lakóépületet természetes növényssávval elválasztva hátsókert gazdálkodásra alkalmassá válik.

2. Magasság

A házak közel azonos magassággal épültek. A meglévő épületek közé épülő új házak építésénél alapvető elvárás az utcaképbe illeszkedés, az oromfalas homlokzatok magasságának, megjelenésének, nyílászáró kiosztásának környezetben kialakult hagyományok szerinti alakítása.

A meglévő épületek közé, mellé hasonló épületmagasságot javaslunk, mert a túl magas épület megtörné az utcaképet, esetlegesen a szomszéd telek benapozottságát is kártátozná.

3. Tetőhajlásszög

A tetők hajlásszöge: 40° - 45° . Jellemző az egyszerű nyeregtetős tetőforma, az utcafronton oromfalas homlokzattal. Új épület építéskor ez a formai kialakítás követendő, a jobb tájolás érdekében épített beforduló épületszárnyak esetében is. Nem javasolt tetőfelépítmény, bonyolult tetőszerkezet, homlokzatból kinyúló előtető, alkalmazása.

Nem jellemző a lapos tető és javasoljuk továbbra is megőrizni ezt a településképet.

A településrészen nem elterjedt a túl alacsony és a túl meredek tetőhajlás. Javasoljuk ennek a tendenciának a megőrzését.

4. Homlokzat

A régi házak utcára néző homlokzata alul általában kétablakos, padlástérben, vagy tetőtérben egyablakos oromfal, mely fölé kifut a nyeregtető. A falak vakoltak, az osztott faablakokat sokszor vakolatkeret díszíti. A lábazat kő, vagy festett lábazatvakolat. Ajánlott a természetes anyagok, - kő, tégl, fa - használata, kerülendő a csempe vagy hasított kőburkolat alkalmazása az ablakok körül. Az ablakok külső árnyékolására a spaletta, vagy zsalugáter a javasolt megoldás. A tetőfedésre természetes színű égetett cserép, vagy ahhoz hasonló színű betoncserep alkalmazható.

5. Színek

A településrészen jellemzően elütő színű sötétebb lábazat világosabb pasztellszínű falazat alakult ki, nem egyforma színekkel, de hasonló színvilággal.

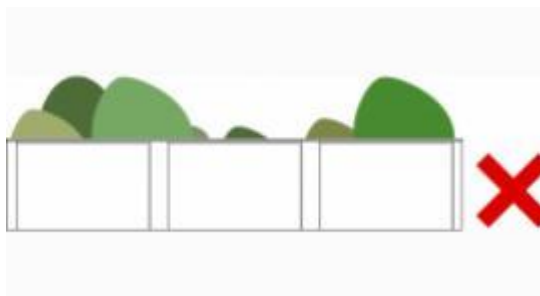
Az épületek színezésekor általánosan pasztellszínek alkalmazása javasolt.

Anyaghasználat tekintetében jellemzően a vakolt, homlokzatfestett fal, vagy kőporozott fal, a természetes, natúr cserép a jellemző. Kerüljük a fém anyagok, a kirívó színek, a fém héjazat alkalmazását.

6. Kerítések

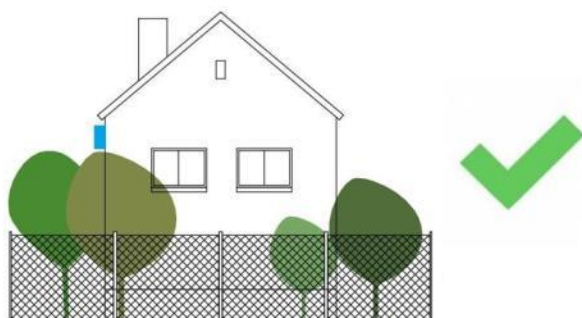
Tiszaderzszen az áttört kerítés a jellemző, amit továbbra is meg kell őrizni. Tömör kerítés létesítése nem ajánlott. Félig áttört kerítés lakó környezetben alkalmazható, mert jól átlátható környezetet biztosít.

7. Gépészet

Lehetőleg ne a főhomlokzatra helyezzük el a gépészeti berendezéseket (pl. klíma kültéri egysége, antenna stb.), hanem olyan homlokzatra, amely kevésbé látszik az utcáról. Sokat ronthatunk épületünk megjelenésén egy jelentéktelennek tűnő rossz döntéssel, különösen, ha van kevésbé fájó megoldás is.

TORNÁCOK

Tiszaderzsén a tipikus népi lakóház utcára merőleges gerincű, jellemzően háromosztatú, tornácos ház volt.

Több tornáctípus is fellelhető a településen, és a folyamatos átépítések hatására mára nagyon sok lakóháznál beépítésre kerültek a tornácok.

Jól használható épületrész az oldalsó oszlopos tornác, mely átmenet a külső és belső tér között és a magyar népi építészetnek is sajátja. De megjelenik új épületeknél is.

Javasolt az új épületeknél oldalsó oszlopos tornácot vagy teraszt kialakítani, ami mintegy átmenet a kinti térből a benti tér felé. Az épület bejáratánál egy átmeneti zónát képez, így elkerülhetjük a belső tér hirtelen lehűlését télen.

HOMLOKZATKÉPZÉS

A falak vakoltak, az osztott faablakokat sokszor vakolatkeret díszíti. A lábazat festett lábázatvakolat. A házak színe fehér, vagy visszafogott, pasztellszínű.

Az új lakóházaknak is be kell tartaniuk ezeket a feltételeket. Ajánlott a természetes anyagok, mint téglá, fa használata.

RÉSZLETEK

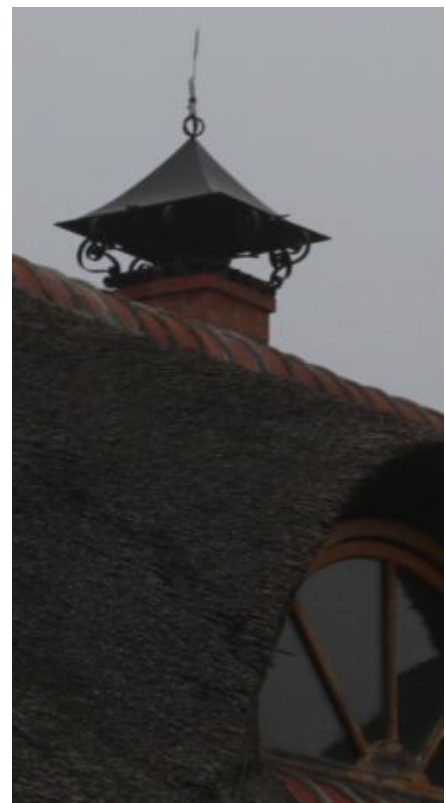
Az épületek díszei, értékei a részletek, melyek egy-egy ablakkeretezést, oromzati deszkát, tetőfedést, téglakötést jelentenek. Ezek nélkül a részletek nélkül az épület egy lenne a sok közül, de ezek az apró díszítések teszik egyedivé a házakat.

SZÍNEK

A településen jellemzően elütő színű sötétebb lábazat, világosabb pasztell színű falazat alakult ki, nem egyforma színekkel, de hasonló színvilággal. Kerüljük a túl élénk, rikító színek használatát

Javasolt épületszínek:

ABLAKOK, AJTÓK

Az épületek megjelenését és hangulatát a nyílászárók nagyban befolyásolják.

Új beépítésű területeken az új típusú nyílászárók esetén kerüljük a műanyag nyílászárók használatát.

Előnyben részesítendő a faszerkezetű nyílászárók pácolt vagy festett felülettel.

Sok jó példát találunk a településen, ahol törekedtek a hagyományos falusias stílusú nyílás kialakításhoz, felújításkor a visszaállításához. Több helyen találkozhatunk zsalugáterrel, ahol ezzel teszik egyedibbé az épület homlokzatát.

A modernebb épületek ajtó-ablak felületkezelése és stílusa illeszkedik egymáshoz, így egységes, szép homlokzat alakul ki.

Javasoljuk a ház tömegéhez és színvilágához megválasztani a nyílászáró színét, lehetőleg hagyományos színeket (fehér, barna, olajzöld).

KERÍTÉSEK

Néhány szép kerítés, kapuzat megoldásokkal találkozunk a településen. Változatos, de hagyományokat tisztelő anyaghasználattal.

Egy-egy érdekes, szép kertkapu dísz lehet a kerítésnek, háznak is.

Javasoljuk, hogy a kerítés áttört, az épülethez illő színvilágú és a szomszédos kerítésekhez alkalmazkodó magasságú legyen.

ZÖLDFELÜLETEK

A közterületek létrehozásakor is alkalmazkodjunk a meglévő adottságokhoz, a környező épületek jellemző tulajdonságaihoz (homlokzatmagasság, építőanyag típusa). A rendezett utcakép, a település díszé egy-egy kialakított park, pihenőhely.

A település központi részén lévő parkokat fából készült utcabútorok színesítik.

Tiszaderzszen sok szép példa van arra, hogy a meglévő házakat megfelelő anyaghasználattal, de az eredeti stílusban újítyák fel. Vannak új építésű épületek is a településen, amelyek a település arculatát kedvezően befolyásolják.

Szépen felújított lakóház, eredeti tömeggel és ablakokkal

Újonnan épített lakóház, régi stílusjegyekkel, nádtetőborítással.

Modern családi házak, a természeti környezet dominál az épület körül.

Felújított lakóház, megőrzésre kerültek az eredeti nyílászárók.

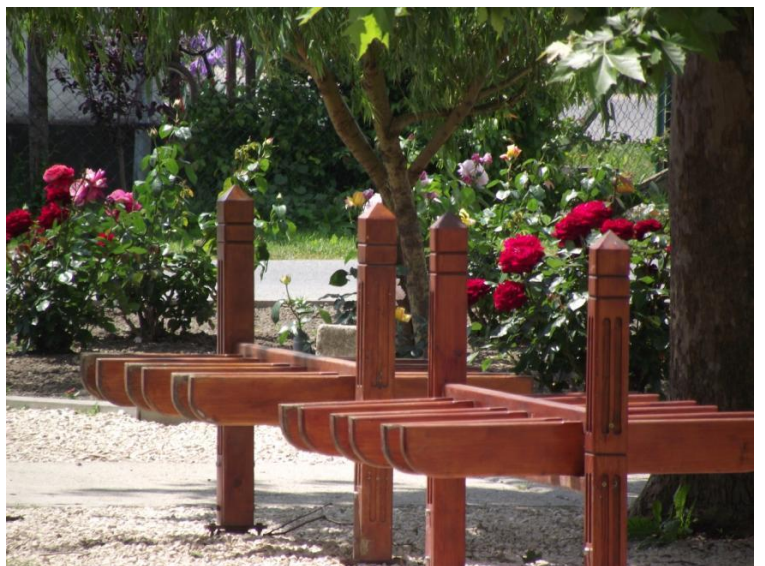

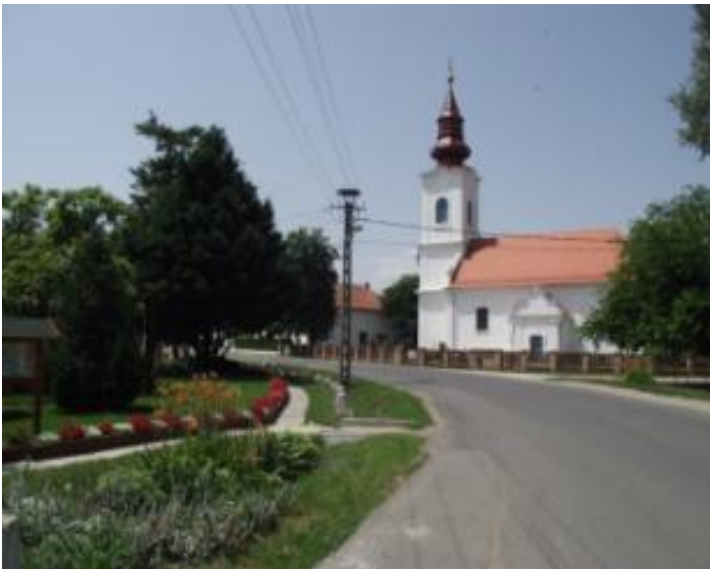
UTCÁK, TEREK

7

Tiszaderzs törekszik arra, hogy az utcái, terei zölddel legyenek beültetve, sok fa található a közterületeken.

HIRDETÉSI FELÜLETEK

8

Nem túl sok hirdetés, reklámfelület található a településen.

A hirdetőtáblák anyaga fa és cserép, mely jól illeszkedik a környezetbe.

Impresszum

Megrendelő:

Tiszaderzs Község Önkormányzata

Készítette:

Kiss György Csaba településtervező, építésügyi igazgatási szakértő, településrendezési szakértő, településrendezési igazságügyi szakértő

Közreműködött a szerkesztésben:
Tatár Tímea építészmérnök

Főépítész:

Kiss György Csaba

Felhasznált irodalom:

- Tiszaderzs Község honlapja
- Hatályos településrendezési terv alátámasztó munkarésze
- TAK egyeztető felület építészeti útmutató ábrái (Lechner Tudásközpont)
- Magyarszéphely minta településképi arculati kézikönyv
- Egyéb internetes portálok: google.hu, utazzitthon.hu, hu.wikipedia.org, turautak.com, tubaimre.hu, mapire.eu, muemlekem.hu, kepeslaptar.vfmk.hu, D-Rex Dinopark internetes felületei, <https://www.vfmk.hu>, <http://www.zlinterer.com/osszesfoto/Tiszaderzs/>

A fényképfelvételek:

2017. szeptember hónapban készültek
Fotókat készítette: Kiss György Csaba
Illetve az önkormányzat is nyújtott át fotókat.

Készült:

2017. december hó